

بزرگداشت فیلسوف ایرانی که سازندگی تمدن بشری مدیون اوست

روز ملی حکمت و فلسفه و بزرگداشت «ابونصر فارابی» از بزرگ‌ترین فلاسفه و دانشمندان ایرانی عصر طلایی اسلام است که تمدن بشری به طرح‌های او در سازندگی جوامع مدیون است.

روز ملی حکمت و فلسفه و بزرگداشت «ابونصر فارابی» از بزرگ‌ترین فلاسفه و دانشمندان ایرانی عصر طلایی اسلام است که تمدن بشری به طرح‌های او در سازندگی جوامع مدیون است. وی فیلسوف، حکیم، ریاضیدان و منجم قرن سوم و چهارم هجری است.

به گزارش ایسنا، روز سی ام آبان ماه که مصادف با روز جهانی فلسفه است؛ به عنوان روز «فارابی» در تقویم ملی ایران به ثبت رسیده است. این نامگذاری به آن دلیل است که «فارابی» را بنیانگذار حقیقی فلسفه در تمدن اسلامی می‌دانند.

پیشنهاد روز بزرگداشت فارابیاز سوی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی به شورای عمومی کشور ارائه شده و در سال ۱۳۹۹ با تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۳۰ آبان ماه مصادف با روز جهانی فلسفه، به عنوان روز بزرگداشت این حکیم برجسته ایرانی در تقویم ملی ایران به ثبت رسیده است. ناگفته نماند که کشور ترکیه در پی پرونده‌های مصادره مفاخر، هنر و آثار تاریخی ایران از سوی کشورهای همسایه در سال ۱۳۹۸ خانه-موزه فارابی فیلسوف و دانشمند بزرگ ایرانی را به مناسبت هزاروودوینجاهمین سالگرد تولد او افتتاح کرد؛ این اقدام توسط دانشگاه ملی فارابی قزاقستان و شهرداری استانبول، با حمایت شورای همکاری کشورهای ترک زبان و سفارت قزاقستان در ترکیه صورت گرفته است که در همان سال واکنش‌های رسانه‌های خبری کشور را در پی داشت.

فارابی کیست؟

ابونصر محمد بن محمد فارابی، (۲۵۹-۳۳۹ ق) در شهر فاراب خراسان دیده به جهان گشود. در ایرانی بودن فارابی شکی نیست و از جهت آنکه منسوب به فاراب یا پاراب است که در ناحیه ترکستان ساحل غربی رود جیحون (ماوراءالنهر) نزدیکی بلخ قرار داشته، نژاد ترکی و محل تولد (فاراب) وی را از ایران خارج نمی‌کند، چه آنکه در قلمرو وسیع ایران نژادهای مختلف زندگی می‌کردند. وی نخستین فیلسوفی است که در دوره اسلام ظهور کرده و روی همین اصل او را «استاد الفلاسفه» می‌نامند و همچنین نخستین فیلسوف اسلامی است که به ترجمه آثار علمی و حکمت یونان به زبان عربی پرداخت و نقش بسزایی در رواج فلسفه در جهان اسلام داشت. ابونصر فارابی سومین فیلسوف در جهان بود که تمدن بشری به طرح‌های او در سازندگی جوامع مدیون است.

از جزئیات زندگی و تحصیل او در جوانی گزارش مستندی وجود ندارد؛ تنها مشخص است که پدر و پدربزرگ او از نظامیانی بلندمرتبه در دولت سامانیان بودند.

فارابی در علم فلسفه، منطق، جامعه‌شناسی، پزشکی، ریاضیات و موسیقی تخصص داشت. بیشترین آثار او در زمینه فلسفه، منطق، جامعه‌شناسی و همچنین دانشنامه نویسی بود.

فارابی کسی بود که ساز قانون را به صورت ۴۵ سیمی اختراع کرد. فارابی در کتاب «موسیقی کبیر» خود درباره این ساز توضیح داده است. «موسیقی کبیر» که گفته می‌شود شاهکار فارابی در علم موسیقی است، به زبان عربی نوشته شده و آذرتاش آذرنوش، آن را به فارسی برگردانده است. فارابی در این کتاب نظرات گذشتگان درباره موسیقی را جمع‌آوری کرده و از دو نوع تنبور بغدادی و خراسانی و سازی به نام شاه رود حرف می‌زند.

فارابی معلم مطلق زمان خود بود؛ او برای دستیابی به نظریه جدید سیاسی خود، فلسفه ایران شهر (بخشی از تاریخ اندیشه ایرانی که معتقد به شاه آرمانی و فره ایزدی است و ریشه در دوره ساسانی دارد) را با اندیشه اسلامی (نظریه خلافت اسلامی) و دانش یونانی آشتی داد.

فلسفه‌ای که فارابی مطرح کرد، بر اندیشه فیلسوفان بعد از خود تاثیر قابل توجهی گذاشت. دغدغه اصلی فارابی پیوند بین دین و فلسفه بود، همچنین عقیده داشت دین پیامبر با حکمت یونانی تناقضی ندارد و اختلافات آن‌ها مربوط به ظواهری است که با تاویلات فلسفی برطرف می‌شوند.

لقب فارابی

فارابی به القاب مختلفی شهرت یافت؛ اما مهم‌ترین و اصلی‌ترین لقب او، «معلم ثانی» بود. او به علت معلومات عمیق خود در علوم مختلف، به خصوص در فلسفه، حکمت و موسیقی، بعد از ارسطو که معلم اول بود، «معلم ثانی» لقب گرفت.

لقب «مؤسس فلسفه اسلامی» را نیز به این علت به او دادند برای اولین بار فلسفه را به طور جدی وارد دنیای اسلام کرد، همچنین «انتقال دهنده منطق صوری یونان به جهان اسلام» از دیگر عناوینی به شمار می‌رود که در تاریخ اندیشه اسلامی برای فارابی در نظر گرفته‌اند.

حیات علمی

فارابی در جوانی به بغداد و ناحیه خلافت عباسیان و بعد به حلب و دمشق در سوریه امروزی رفت و در همان جا هم درگذشت. فارابی تا حدود چهل سالگی در فاراب به تحصیل علم مشغول بود و سپس برای تکمیل مبانی راهی بغداد شد و مدت زیادی را در

بغداد ماند و آموخته های خود را در آنجا تکمیل کرد، سپس در سال ۳۳۰ق، به حلب در سوریه رفت. وی در پناه امیر سیف الدوله حمدانی (والی حلب از طرف دو خلیفه عباسی راضی و مقتدر) در این شهر زندگی کرد؛ زیرا سیف الدوله قدر او را می دانست و از او تجلیل می کرد و عطاها می بخشید؛ البته فارابی از آن همه عطاها چشم پوشید و فقط روزانه به چهار درهم اکتفا کرد. فارابی تحصیلات خود را در بخارا و بغداد گذراند. آثار فلسفی او راه را برای مریدان و دانش آموزان خودش باز کرد و به عنوان منابعی مهم برای نسل های پس از مرگش هم باقی ماند. فارابی نقش بسیار مهمی در جدا کردن علوم الهیات از علوم عقلی فلسفه ایفا کرد.

این خلکان مورخ معروف می گوید: فارابی بخشی از عمر خود را صرف یادگیری زبان کرد. او زمانی که به بغداد آمد، زبان عربی را خوب نمی دانست؛ اما وقتی که از بغداد به دمشق رفت، یکی از زبان شناسان خوب عربی بود. فارابی زبان های عربی، ترکی، فارسی، اردو و یونانی را به صورت علمی آشنا بود.

مدینه فاضله و فارابی

فارابی بر روی مساله شناخت مفهوم «خوشبختی» در زندگی انسان بسیار تحقیق کرد، او با شناخت فلسفه یونان، اندیشه های جدید و تجارب سفرهای خود نظریه اش را در زمینه «خوشبختی» انسان ارائه داد.

فارابی با طرح موضوع «مدینه فاضله» که با مدینه فاضله افلاطون همخوانی دارد، بسیار مشهور شد، او «مدینه فاضله» را شهر خوشبختی می داند که همه انسان ها از راه عقل خواهان رسیدن به آن هستند.

فارابی در نهایت «خوشبختی» را با عقل، شعور، آگاهی و درک مرتبط می داند و نتیجه می گیرد که انسان جاهل هرگز خوشبخت نخواهد بود.

آثار فارابی

فارابی در طول زندگی خود، آثار تالیفی بسیاری به جای گذاشت که تاثیر شگرفی در تغییر فضای دینی و علمی بعد از او ایجاد کردند. تذکره نویسان براین عقیده اند که فارابی بر کتاب های ارسطو از جمله ارغنون، طبیعت، کائنات جو، مابعدالطبیعه و اخلاق ارسطو تعلیقاتی نوشت که بعضی از آن ها مفقود شدند. این آثار اهمیت آثار بعدی او را نداشتند و نوعی تمرین فلسفه به شمار می رفتند.

کتاب های «احصاءالعلوم» و کتاب «الحروف» از مهم ترین آثار فارابی به شمار می روند و به جهت تقسیم بندی علوم در آن ها قابل تامل هستند. طبق نظریه ارسطو، علوم به دو بخش نظری و عملی و گاهی نیز به سه بخش نظری، عملی و شعری تقسیم می شد که هرکدام نیز سه علم را در برمی گرفتند. ارسطو علوم نظری و عملی را به ۶ علم ریاضی، طبیعی، الهی، اخلاق، سیاست مدن و تدبیر منزل تقسیم کرد. فارابی اساس این تقسیم بندی را به هم نزد؛ اما سیاست مدن و تدبیر منزل را حذف کرد و علم منطق، زبان، فقه و کلام را به آن افزود. با این توضیح، فارابی ترتیب تقسیم بندی علوم را در کتاب احصاءالعلوم چنین آورده است: زبان، منطق، ریاضی، طبیعی، علم الهی، علم مدنی، فقه و کلام. مهم ترین آثار فارابی عبارت اند از:

- * «آنچه باید پیش از آموختن فلسفه بدانیم» که فارابی در آن هندسه، منطق، اخلاق نیک و کناره گیری از شهوت را پیش نیازی برای پرداخت به فلسفه می داند و به شرح هریک از آن ها می پردازد.
- * «سیاست شهری» که درباره اقتصاد سیاسی نوشته شده است.
- * تحصیل السعاده را فارابی درباره اخلاق و فلسفه نظری نوشته است.
- * الجمع بین رای الحکیمین درباره ایجاد هماهنگی بین آرای افلاطون و ارسطو است
- * رساله فی العقل درباره ماهیت عقل، چپستی آن و اقسام عقول نوشته شده است.
- * رساله فب اثبات المفارقات در اثبات وجود موجودات غیرمادی است.
- * کتاب الموسیقی الکبیر جنبه های گوناگون موسیقی مانند مقدمات آن را تعیین می کند. او در این کتاب اصول فلسفی درباره موسیقی، کیفیت های کیهانی و تأثیرات آن را بیان می کند.
- * فصول الحکم درباره حکمت الهی است و به ۷۴ مبحث درباره نفس اختصاص دارد.
- * رساله فی السیاسه به بحث درباره سیاست می پردازد.
- * آراء اهل المدینه الفاضله و مضاداتها به تشریح مدینه فاضله (آرمان شهر) و ویژگی های آن اختصاص دارد.
- * اغراض ارسطو فی مابعدالطبیعه از کتاب های مهم فارابی است که در شرح کتاب مابعدالطبیعه ارسطو نگاشته شده و ابن سینا هم از آن بهره برده است.